

Maailma ei koostu vain uutisista

PERTTI HEMÁNUS

Emeritusprofessori Esko Salminen on ututtera kirjojen tekijä. Hänellä täytynee olla siihen aivan erityinen syy? Kun en ole asiasta ihan varma, en paljasta epäilyjäni.

Kun kirja on nimeltään *Mediavallan aika*, siltä odottaa enemmän kuin lehdistön, radion ja tv:n sisältöä. Totta kai kirjoittajilla on oikeus toistella sitäkin opuksissaan, mutta ne jäävät pakosta vaisuiksi. Salmista täytynee hieman kiittää siitä, että kirjan vaisuus ei ole pahinta lajia. Mitä mieltä olisikaan vain toistella jo sanottua?

Salmisen kirjalle antaa ehkä oikeutuksen hänen kokemuksensa Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta. Ensimmäinen koeluento hylättiin, toinen hyväksyttiin äänin 4–2, eli opiskelijajäsenet hävisivät. Työn aloittaminen ei ollut helppoa eikä lopettaminenkaan, jolloin oli jo yksimielisesti ja vähin äänin lähetetty niin sanottu toimittajatutkinto tutkintojen hautausmaalle.

Salmisen auktoriteetti tutkijana on kiistatta Osmo A. Wiio. Hänen mukaansa joukkoviestinnän suurin merkitys on yhteiskunnan päivittäisten puheenaiheiden määrittäminen. Suorat vaikutukset sen sijaan ovat harvinaisia ja vain tietyin ehdoin syntyviä. Julkisuus ei suinkaan ole sama asia kuin vaikuttaminen. Näihin ajatuksiin on helppo yhtyä ja myös muistella sitä huikeaa vaikuttamista, jolla vuodenvaihteen tienoilla yritettiin saada Sauli Niinistö vaihdeksi tasavallan presidentin vir-

kaan. Niinistö oli vaalitenteissä jopa kiistatta Tarja Halosta parempi. Itse äänestin kummallakin kierroksella Halosta.

Salmisen poliittiset mielipiteet tunnetaan kovin oikeistolaisiksi eikä siinä mitään. Meillä kahdella oli jopa eräänlaisen ystävyyssuhteen yritystä, mikä ilmeni muun muassa siten, että kävimme silloin tällöin lounastamassa yliopiston ulkopuolella.

Salmisen kirjasta on helppo poimia ydinajatuksia. Ensimmäinen on Tarja Halosen torjuminen satakymmenprosenttisesti ja toinen on naisten nousun paheksuminen. Kummallekaan Salminen ei ole mitään voinut, ikävä kyllä.

Omalaatuinen on esimerkiksi Salmisen tapa tyrmätä DDR:n tunnustaminen valtioksi aikana, jolloin kukaan tai juuri kukaan ei haaveillut itäblokin tuhosta. Tunnustaminen oli yksinkertaisesti olemassa olevan tilanteen toteamista, ja olen varma, että sitä kannattivat esimerkiksi monet kiihköttömät ja asialliset Salmisen puoluetoverit. Paha ja pelottava olisikin se maailma, joka ei olisi suonut esimerkiksi Kiinalle kaikkia valtiollisia oikeuksia. Jos Salminen olisi johdonmukainen, hän sättisi George W. Bushia (!) tämän korrekteista suhteista Kiinaan.

Kirjoittaja tuntee sympatiaa ex-presidentti Martti Ahtisaarta kohtaan, mikä sopii hänen linjaansa. Ahtisaaren vetäytymisen ennen vuoden 2000 vaaleja hän kuitenkin kuvaa väärin. Presidentti viivytelti ja viivytelti ilmoitustaan siitä, haluaako hän jatkaa vai ei.

Esko Salminen
Mediavallan aika
Politiikka tiedotusvälineissä
Mauno Koivistosta
Tarja Haloseen
Kleio-sarja
Edita Publishing, 2006
298 s.

Ville Pernaa & Ville
Pitkänen (toim.)
Poliitikot taistelevat,
media kertoo
Suomalaisen politiikan
mediapelejä 1981–2006
Ajatus Kirjat, 2006
303 s.

Sosialidemokraattisen puolueen oli lopulta pakko toimia omin päin. Tuo viivytely taitaa muuten olla poliittisessa historiassamme ainutlaatuinen ilmiö.

Salmisen kirjan suuri syntipukki on Tarja Halonen. Hän on ollut pitkään SAK:n leirissä työntekijänä, missä en todella kykene näkemään mitään sopimatonta; yhtä sopivaa on palvela työnantajapuolta. Oman arvioni mukaan SAK:n keskilinjaa edustaneen naisen näkeminen ”äärivasemmistolaisena” on Salmisen huikeaa harhaa. Mitähän hän ajattelee vuoden 2000 presidentinvaaleista, joiden edellä esimerkiksi Kirsi Piha (kokoomus) ajoi voimakkaasti Halosen paremmuutta?

Viime vaalien huikein tempu oli väite siitä, että Halonen oli aikanaan julkisessa puheessaan ehdottanut Suomen liittymistä

Neuvostoliittoon. Enpä muista yhtään oikeaa kommunistia, jolla olisi ollut moinen temppu mielessään. Toisaalta Salminenkin myöntää, että näyttöä asiaa ei ole löytynyt.

Naiskauna ellei suorastaan eräänlainen viha ei toisaalta sävytä Salmisen suhdetta ”melkein presidenttiin” eli Elisabeth Rehiniin. Miksi hän ei mollaa eikä vihaa tätä naista? Poliittisistako syistä?

Yllättäviä ovat Salmisen varsin korrekrit maininnat Vasemmistoliitosta. Ne kuitenkin ymmärtää, kun muistaa ja uskoo, että tällä puolueella on enää sivurooli hoidossaan.

Mitään erityisiä ”mediavaltaa” syventäviä elementtejä ei kirjasta löydy. Miksi niin? Tekijä taitaa kuvitella, että nykyinen suomalais-länsimainen journalismi on joko ainoa oikeaa tai ainakin parasta, mitä voidaan tehdä. Näistä otaksumista seuraa tietynasteinen latteus, jolle tosin Salmisen oudot päähänpintymät antavat jonkin verran piristystä.

Kuitenkin tiedotusopillinen kirjallisuus sisältää runsaanlaisesti uuden ja paremmaksi katsotun journalismin kaavaailua. Erityisen korkealle nostan yhdysvaltalaisen Gaye Tuchmanin, joka jo vuonna 1978 kirjoitti kirjan Making News, a Study in the Construction of Reality. Hän ei työskennellyt toimittajana, vaan suurlehden toimituksen tarkkana observoijana. Hänen kirjansa on yhä loistelas, ja Esko Salminenkin saattaisi – jos sen lukisi – saada uusia ideoita.

* * *

On kiintoisaa lukea kirja, joka panee lukijan miettimään. Ensimmäinen reaktioni oli, että Ville Pernaan ja Ville Pitkäsen toimittama opus on hyvän-

lainen, mutta otteeltaan tuttu. Toinenkin reaktio syntyi: etenkin Mari K. Niemi kykeni avaamaan uusia näkökulmia journalismiin. Sanon varovasti, että tuleva journalismin tutkimus saattaa nähdä kirjassa avauksen kohti konstruktivismia.

Kahdenkymmenenviiden vuoden aikaperiodi on varsin pitkä. Olisi kummallista, jos journalismi ei olisi tuona aikana kokenut muutoksia. Kysymys on ensin näkin niiden tunnistamisesta ja toiseksi niiden sisällön ”oikeasta” luonnehtimisesta.

Ville Perna avaa pelin yhdessä Erkkä Railon kanssa laajalla artikkelilla, jonka he ovat otsikoineet sanoin ”Valtapolitiikka-ta tunnepoliittikkaan”. Totta kai otsikko on aina kärjistys, mutta se voi olla lähempänä oikeaa tai kauempänä siitä. Kyllähän vuoden 2006 presidenttipelissä oli ainakin näennäisesti kysymys myös valtapolitiikasta, mutta tähän on heti lisättävä, että kun tasavallan presidentin valtaoikeudet on riisuttu hyvin vähiin, hän on nyt – tahtoi sitä tai ei – enemmän pelkkä tunnepoliitikko.

Mutta miksi käytän sanaa pelkkä? Eikö tunnepoliitikkoikin voi käyttää suurehkoa valtaa, vieläpä sellaista, jota ei valaksi tunnista? Television Hukkaputki mainitaan osana kirjan sisällysluettelossa, ja ehkä se oli todella uudenlainen? Sen sijaan ehkä-sanaa ei tarvita osiosta ”Naiset tuovat yksityisen mukanaan”. Mielestäni tämä on suurin muutos, mitä kahdessakymmenessäviihdessä vuodessa on tapahtunut, eikä vain tapahtunut vaan myös tehty.

Tarja Halosen kaksitoistavuotinen presidenttiys on tietysti tärkeä valtaoikeuksien riisumisesta huolimatta. Valtaa on monenlaista, ja kirjassa olisi ollut

hyvä eritellä erilaisia valtatyyppöjä vakavasti.

Mari K. Niemi sattuu olemaan nainen, eikä vain satu vaan on. Hän aloittaa tekstinsä sanonnalla ”Persoonana on imagon perusta” ja tässäkin hän mielestäni osuu oikeaan. Totta kai politiikko voi yrittää peittää persoonansa falskin imagon alle, mutta on eri asia, onnistuuko se.

Tarja Halosen niukka voitto Esko Ahosta vuonna 2000 ja pikkuisen vähemmän niukka Sauli Niinistöstä vuonna 2006 ovat – todellakin valtaoikeuksien riisumisesta huolimatta – tärkeitä tapahtumia. Jokainen tietää, että jo ensimmäinen yritys onnistui, ja se oli suuri tapahtuma, eikä toisenkin yrityksen onnistuminen enää vaikuttanut politiikan mielialoihin yhtä selvästi. Niemen kuvaukset työläisperheen tyttärestä, jonka isä lähti lehteä ostamaan eikä pällannut koskaan, ja tyttären tyttärestä, jonka vanhemmat eivät olleet aviossa, ovat nasevia. Toisaalta mukaan olisi voinut ottaa myös Tarja Halosen äidin, upean naisen, jolla oli nimenomaan korkea moraal.

Totta kai vastapuoli käytti jonkin verran hyväkseen Halosen kuviteltuja ja todellisia heikkouksia, mutta nehen eivät vaaletta ratkaisseet.

Mediapelissä ovat mukana niin poliitikot kuin toimittajat, ja kumpikin ryhmä tietenkin pyrkii vetoamaan yleisöön maksimaalisesti. Konstruktivismin puolelle voitaneen asettaa eräänlainen riisuttu tai ainakin ”haalustunut Halonen”, mitä sanontaa tulien käyttäneeksi vaalien jälkeen eräässä kolumnissani. Hyväksyin Halosen heikkouksiin ja hyväksyn hänet nyt kaiken sen jälkeen, mitä Pernaan ja Pitkäsen kirja hänestä kertoo.